

Nr 48.

Ankom till riksdagens kansli den 27 april 1915 kl. 4,30 e. m.

Utlåtande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till slöjdundervisning i högre folkskolor jämte en i ämnet väckt motion.

(2:a avd.)

I den till riksdagen den 14 sistlidne januari avlätna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov har Kungl. Maj:t under punkten 152 av åttonde huvudtiteln föreslagit riksdagen att, i avbidan på proposition om avslag för anordnande av undervisning i slöjd vid högre folkskolor, för berörda ändamål beräkna på ordinarie stat ett förslagsanslag av 10,000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 19 februari 1915 avlåten, till statsutskottets förberedande behandling överlämnad proposition (nr 87), under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden samma dag, föreslagit riksdagen att

dels medgiva, att understöd för undervisning i slöjd vid statsunderstödda högre folkskolor må från och med år 1916 enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott meddela, utgå såsom bidrag till lärares avlöning med ett belopp av 1 krona 50 öre för undervisningstimme, dock med högst 324 kronor årligen för varje skola eller slöjdavdelning, allt under följande villkor:

att undervisningen är anordnad i lämpliga slöjdarter och anpassad för det åldersstadium, som den högre folkskolan avser, samt huvudsakligen utgör en vidare utveckling i praktisk riktning av folkskolans undervisning i slöjd;

att slöjdundervisningen i varje skola eller slöjdavdelning pågår minst 60 och högst 216 timmar årligen utöver den för den övriga undervis-

Bihang till riksdagens protokoll 1915. 6 saml. 31 häft. (Nr 48.)

ningen på vederbörligt sätt fastställda tiden; dock att av sistnämnda tid ytterligare högst 216 timmar årligen eller 6 timmar varje vecka må kunna användas till undervisning i slöjd;

att antalet slöjdande lärjungar i skolan vid läsårets början utgjort minst 10 gossar eller 10 flickor och att de, så länge de under året tillhört skolan, i allmänhet deltagit i undervisningen eller, om antalet gossar eller flickor i skolan icke uppgått till 10, att samtliga i skolan inskrivna gossar eller flickor, så länge de under året tillhört skolan och prövats skäligen kunna delta i undervisningen, deltagit däri;

att om i dylik skola antalet slöjdande lärjungar är så stort, att de uppdelats på avdelningar, statsbidrag må utgå för varje avdelning, om de slöjdande i avdelningen vid läsårets början uppgått till minst 10 och om de, så länge de under året tillhört skolan, i allmänhet deltagit i undervisningen;

att undervisningen bestrides av lärare och lärarinnor, som enligt prövning av folkskolöverstyrelsen äga därför nödiga insikter och behövlig duglighet; samt

att läroplan för slöjdundervisningen blivit av folkskolöverstyrelsen godkänd;

dock med rätt för Kungl Maj:t att, när i särskilda fall omständigheterna därtill föranleda, meddela understöd av statsmedel för ifrågasvarande ändamål utan hinder därav, att någon avvikelse från nämnda villkor ägt rum;

dels och på ordinarie stat under riksstatens åttonde huvudtitel uppföra ett förslagsanslag å 10,000 kronor med titel: Till anordnande av slöjd i högre folkskolor.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till statsrådsprotokollet.

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft en inom första kammaren av herrar *B. E. Gelotte* och *G. Österberg* väckt motion (nr 89), däri hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts omförmälda proposition nr 87 angående anslag till slöjd vid högre folkskolor och minska utgiftsstaten under åttonde huvudtiteln med samma belopp.

Beträffande de av motionärerna till stöd för framställningen anförda skäl får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottets
yttrande.

I anledning av en vid 1908 års riksdag väckt motion beslöt riksdagen anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes taga under övervägande frågan om beredande av statsbidrag för meddelande av undervisning i slöjd vid högre

folkskola samt, efter verkställd utredning i ärendet, för riksdagen framlägga det förslag i ämnet, som av omständigheterna kunde anses påkallat; och framhöll riksdagen härvid, att riksdagen i likhet med motionären ansåg frågan om beredande av statsbidrag för undervisning i slöjd vid de högre folkskolorna vara av beaktansvärd natur, och att riksdagen höll före, att en ökad möjlighet till erhållande av en sådan undervisning skulle, förutom den direkta fördel, eleverna därav komme att hämta, i sin mån bidraga till att göra denna skolform, som otvivelaktigt icke kunde anses dittills hava vunnit den anslutning, som från början varit med densamma avsedd, mera använd.

Efter verkställd utredning har Kungl. Maj:t nu för riksdagen framlagt förslag i frågan. Den slöjdundervisning, som i Kungl. Maj:ts förvarande framställning föreslås, är avsedd att i huvudsak utgöra en fortsättning och vidare utveckling i praktisk riktning av slöjdundervisningen i folkskolan. Så stor frihet som möjligt skulle lämnas åt de särskilda skolorna, och har departementschefen framhållit, att förekomsten av olika slöjdarter borde variera och anpassas allt efter förhållandena på respektive orter. Som garanti mot missbruk av sagda frihet har emellertid föreslagits, att folkskolöverstyrelsen skulle erhålla bemyndigande att granska och godkänna planen för slöjdundervisningen i varje särskild skola. I fråga om undervisningstiden innebär förslaget, att statsbidrag skall utgå för minst 60 och högst 216 timmar under läsåret, under förutsättning att dessa timmar äro förlagda utanför den i vederbörlig ordning fastställda lärotiden. Beträffande den kompetens, som bör vara tillfinnandes hos lärarna, hava några bestämda grunder ej angivits, utan har härvid föreslagits, att kompetensen skall prövas och behörighet för anställning av folkskolöverstyrelsen meddelas för varje särskilt fall. Vad angår statsunderstödet, innebär det föreliggande förslaget, att detsamma skall utgå med visst belopp för undervisningstimme och i form af bidrag till lärarnas avlöning, och har vidkommande beloppet föreslagits 1 krona 50 öre i timmen beträffande såväl den manliga som den kvinnliga slöjden. Med hänsyn till svårigheten att undervisa ett alltför stort antal lärjungar samtidigt i förekommande slöjdarter har ifrågasatts, att en uppdelning i avdelningar borde äga rum, så snart antalet uppginge till tjugu, och vidare har hemställts om rätt för Kungl. Maj:t att i särskilda fall meddela statsunderstöd utan hinder därav, att någon avvikelse från de allmänna villkoren ägt rum.

Utskottet har i det hela ansett sig böra uttala sin anslutning till de föreslagna grunderna och villkoren för statsbidrags utgående till slöjdundervisning i ifrågavarande skolor. Den av motionären framhållna syn-

punkten att den högre folkskolan vore på väg att försvinna, torde ej överensstämma med de verkliga förhållandena. Enligt vad utskottet inhämtat, utgjorde antalet högre folkskolor år 1909 31, av vilka 8 sedermera ombildats till kommunala mellanskolor, och uppgå de högre folkskolorna för närvarande till ett antal av 36, varjämte förslag till reglementen för ytterligare tre dylika skolor ingivits för vederbörlig stadfästelse. Vad vidare angår det av motionärerna gjorda uttalandet rörande den yrkesutbildning, som enligt deras förmenande skulle bli en följd av slöjdundervisningen vid de högre folkskolorna, har utskottet ej funnit de av motionärerna härutinnan framhållna synpunkterna överensstämma med de i Kungl. Maj:ts förslag framlagda grunderna för slöjdundervisning i ifrågavarande skolor, och har utskottet ej heller funnit vad motionärerna härvid förebragt vara av den art, att det skulle föranleda utskottet att frångå vad i berörda avseende i Kungl. Maj:ts framställning är föreslaget. I betraktande härav har utskottet ej ansett sig böra biträda den av motionärerna gjorda hemställan.

Vad angår det belopp, varmed i Kungl. Maj:ts förevarande framställning statsbidraget är föreslaget utgå till vederbörande lärares avlöning, har utskottet hyst vissa betänkligheter beträffande den föreslagna summan av 1 krona 50 öre i timmen för lärare i såväl manlig som kvinnlig slöjd. Den omständigheten att utgifterna å ett anslag av ifrågavarande art otvivelaktigt med tiden komma att visa tendenser till stegring gör, att man, då fråga om uppförande i riksstaten av ett nytt förslagsanslag föreligger, synes böra förfara med en viss varsamhet vid prövning av de beräkningar, varpå anslagsbeloppets storlek är grundat. I betraktande härav har utskottet ansett sig böra förorda en nedsättning av det föreslagna beloppet av 1 krona 50 öre till 1 krona 25 öre i timmen. Med en beräkning av 1 krona 25 öre för undervisningstimme och med godtagande i övrigt av de i utredningen använda beräkningsgrunderna skulle det årliga maximibeloppet för varje skola eller slöjdavdelning sättas till 270 kronor, och anslaget i sin helhet torde böra under förslagsanslags natur fixeras till 8,500 kronor.

Utskottet, som i övrigt icke funnit något mot Kungl. Maj:ts framställning att erinra, får alltså hemställa,

att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts föreliggande framställning och med avslag å herrar Gelottes och Österbergs ovanberörda motion, må

a) medgiva, att understöd för undervisning i slöjd vid statsunderstödda högre folkskolor må från och med år 1916 enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t

kan finna gott meddela, utgå såsom bidrag till lärares avlöning med ett belopp av 1 krona 25 öre för undervisningstimme, dock med högst 270 kronor årligen för varje skola eller slöjddavdelning, allt under följande villkor:

att undervisningen är anordnad i lämpliga slöjdarter och anpassad för det åldersstadium, som den högre folkskolan avser, samt huvudsakligen utgör en vidare utveckling i praktisk riktning av folkskolans undervisning i slöjd;

att slöjdundervisningen i varje skola eller slöjddavdelning pågår minst 60 och högst 216 timmar årligen utöver den för den övriga undervisningen på vederbörligt sätt fastställda tiden; dock att av sistnämnda tid ytterligare högst 216 timmar årligen eller 6 timmar varje vecka må kunna användas till undervisning i slöjd;

att antalet slöjdande lärjungar i skolan vid läsårets början utgjort minst 10 gossar eller 10 flickor och att de, så länge de under året tillhört skolan, i allmänhet deltagit i undervisningen eller, om antalet gossar eller flickor i skolan icke uppgått till 10, att samtliga i skolan inskrivna gossar eller flickor, så länge de under året tillhört skolan och prövats skäligen kunna delta i undervisningen, deltagit däri;

att om i dylik skola antalet slöjdande lärjungar är så stort, att de uppdelats på avdelningar, statsbidrag må utgå för varje avdelning, om de slöjdande i avdelningen vid läsårets början uppgått till minst 10 och om de, så länge de under året tillhört skolan, i allmänhet deltagit i undervisningen;

att undervisningen bestrides av lärare och lärarinnor, som enligt prövning av folkskolöverstyrelsen äga därför nödiga insikter och behövlig duglighet; samt

att läroplan för slöjdundervisningen blivit av folkskolöverstyrelsen godkänd;

dock med rätt för Kungl. Maj:t att, när i särskilda fall omständigheterna därtill föranleda, meddela understöd av statsmedel för ifrågavarande ändamål utan hinder därav, att någon avvikelse från nämnda villkor ägt rum;

b) på ordinarie stat under riksstatens åttonde huvudtitel uppföra ett förslagsanslag å 8,500 kronor med titel: Till anordnande av slöjd i högre folkskolor.

Stockholm den 27 april 1915.

På statsutskottets vägnar:

CARL SWARTZ.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar C. J. G. Swartz, S. H. Kvarnzelius, O. Jonsson, O. M. Strömberg, H. F. Lamm, H. H. K. Ericson, G. M. H. Ekelund, J. Nilsson, A. Pers, I. E. G. Scensson, F. Berglund och C. I. Asplund samt

från andra kammaren: herrar A. Ekman, H. Andersson i Skivarp, K. V. Rydén i Malmö, C. Persson i Stallerhult, J. B. Eriksson i Grängesberg, N. A. Nilsson i Kabbarp, A. Wiklund, J. Ström, A. Anderson i Råstock, J. Olofsson i Digernäs, H. Lemke och K. O. Strid.
